

# 14



In vijf jaar tijd realiseerde Stichting Kerkepaden Zieuwent met 35 vrijwilligers tien kilometer school- en kerkpaden waarover schoolgaande kinderen veilig kunnen fietsen en de bewoners van het dorp op een aantrekkelijke manier het buitengebied in kunnen. Het project is een voorbeeld van democratie aan de basis. In hun boek beschrijven huisarts Gerard Molleman en bioloog Anton Stortelder hoe het project van begin tot eind is verlopen: Binnendoor en Buitenom. Deze titel verwijst niet alleen naar de gerealiseerde padenstructuur, maar ook naar de wijze waarop soms afspraken tot stand kwamen met grondeigenaren en de manier waarop contacten met overheden en het bedrijfsleven werden onderhouden.



# School- en kerkpaden Zieuwent

**In het centrale deel van de Achterhoek herstellen nu ook twee andere dorpen hun kerkpaden. Ze zijn geïnspireerd door het aangrenzende Zieuwent, waar het allemaal begon. “Opa’s legden op het land van hun zonen paden aan, zodat hun kleinkinderen veilig naar school kunnen”, zo vat huisarts Gerard Molleman het Zieuwentse project samen. Behalve functioneel zijn de paden landschappelijk aantrekkelijk en cultuurhistorisch waardevol geworden.**

Een drukke provinciale weg doorklieft het dorpje Zieuwent. Een automobilist moet plotseling remmen voor een meisje dat van haar fietsje valt. Haar vader probeert haar snel naar het trottoir te manoeuvreren, maar kan niet snel handelen door het zoontje achterop de fiets. Een enge situatie. Hoe anders is het iets verderop. Een moeder fietst met haar dochter ontspannen op een van de kerkpaden vanuit het dorp naar de boerderij van haar broer. “We maken heel veel gebruik van de paden”, zegt ze. “Het is erg fijn hier, vooral voor de kinderen is het veilig. Ik durf ze nu gerust alleen te laten gaan. Over de wegen zou ik dat echt niet doen.”

Die veiligheid, daar was het huisarts Molleman precies om te doen. Begin jaren negentig overleed een meisje door een verkeersongeluk op een van de vier uitvalswegen. In zo’n kleine gemeenschap komt dat hard aan. Iedereen kent iedereen en iedereen is familie van elkaar. Heel tragisch, dacht Molleman, vooral omdat het te voorkomen is. “Vroeger kon je overal binnendoor fietsen en wandelen over onverharde paadjes, rechtstreeks naar en van het dorp”, wist hij zich te herinneren uit zijn jeugd. Maar in de jaren zeventig zijn al die paden opgeruimd tijdens een rigoureuze herinrichting, zoals destijds de mode was.

Op een verjaardagsfeestje sprak hij dorpsgenoot en familielid Anton Stortelder aan. Zouden ze er samen een project van maken? Stortelder zou als wetenschappelijk onderzoeker bij het Wageningse onderzoeksinstituut Alterra en lid van de Oudheidkundige Vereniging, zijn expertise kunnen inzetten. Op een avond in 1993 stapten ze naar een vergadering van Zieuwents Belang. Daar hadden ze er oren naar, maar vonden het voor hun organisatie te hoog gegrepen. Er moest maar een aparte stichting komen.

Wel wilde het dorpsbelang twee bestuursleden afvaardigen: een boer (belangrijk voor het draagvlak) en iemand uit de sociale werkvoorziening (handig in de sociale omgang). Een kerkbestuurslid, Stortelder (projectcoördinator) en Molleman (penningmeester/secretaris) zelf vormden met hen een bestuur.

“We deden eerst een pilotproject,” vertelt Molleman, “een paar honderd meter pad van de kerk naar de begraafplaats, zodat de begrafenisstoet niet meer over de drukke weg hoefde te lopen.” Het bleek een goede generale oefening. Op het traject kwamen ze van alles tegen, onder meer een aanwonende die een bezwaarschrift indiende. Hij vreesde verlies aan privacy. Het kwam goed en uiteindelijk is hij zelfs blij met het pad. Het is er erg mooi geworden, vinden ze, want behalve een pad aanleggen heeft de stichting er alles aan gedaan om het ook aantrekkelijk te maken door de aanleg van landschapselementen en het herstel van cultuurhistorische elementen. Ook van andere dorpelingen kwamen enthousiaste reacties.

## **Creatieve constructie**

Maar hoe verder? Er was vooral geld nodig. De stichting stuitte op een artikel in het agrarische blad Oogst over boerenpaden. Het ministerie van LNV had belangstelling voor enkele experimenten om ervaring op te doen met het herstellen van boerenpaden. Toenmalig CDA-Kamerlid Mechtild de Jong bleek zich al in een ander gebied in te zetten voor de ontsluiting van het landschap voor fietsers en wandelaars. De stichting zocht haar op. Ze vond het een leuk plan. Intussen had een notaris uit de buurt hen gewezen op de gewijzigde erfdienstbaarheidregeling. “De wijziging maakte het mogelijk overal in Nederland het recht op overpad te krijgen, mits je maar ergens een stukje grond in eigendom hebt.” De stichting kocht vijftig vierkante meter. Om het recht op overpad voor de boeren aantrekkelijk te maken bood de stichting een goede vergoeding van vijf gulden per vierkante meter voor het gebruik van hun perceelscheidingen, houtwallen, overhoekjes en andere niet-hoogproductieve stukken land. Alle creatieve ideeën werden uitgewerkt in een conceptplan. Daarmee toog de stichting naar Den Haag. “Vooral de inzet van de erfdienstbaarheidregeling vond het Tweede-Kamerlid erg interessant. Ze wilde het plan

Kinderen  
gaan weer  
veilig  
op de fiets  
naar school

wel voorleggen aan de toenmalige staatssecretaris Gabor van natuur.” Hij subsidieerde het project, samen met de provincie, de gemeente en het waterschap.

“Na twee jaar was het geld op, terwijl er nog maar vier kilometer was aangelegd. We hebben alle overheidsvertegenwoordigers uitgenodigd en hen laten rondfietsen over de paden, langs de aangelegde kikkerpoelen, de herstelde houtwallen en over de bruggetjes. Ze concludeerden gelukkig: nu stoppen, dat kan niet.”

### **Klaverblad**

Het eindresultaat is een klaverblad aan school- en kerkpaden. Vier paden gaan vanuit het dorp rechtstreeks het agrarische gebied in, de uiteinden van deze paden zijn weer met elkaar verbonden. De rand om het dorp dient vooral voor recreatie, de andere paden lopen naar groepen boerderijen (droebels) dichtbij het dorp, waarvan de bewoners een eind moesten fietsen naar het dorp over de drukke ontsluitingswegen. “Tien jaar geleden had ik niet gedacht dat dit zou lukken”, zegt de tevreden dorpsdokter. Hij weet hoe de stichting met eindeloos geduld alle agrariërs heeft meegekregen. De moeilijkste gevallen bezochten ze het laatst, nadat alle anderen al hun fiat hadden gegeven. Zo konden deze boeren er bijna niet meer onderuit. Ook zorgde de stichting voor ‘wisselgeld’. Niet alleen letterlijk door een snelle en goede vergoeding, maar ook door het verlenen van diensten. Zo kreeg de stichting het door haar goede contacten bij het waterschap voor elkaar een kilometer sloot dwars door het land van een boer te verleggen. Hij had dat nooit zelf bij het waterschap kunnen klaarspelen.

### **Vrijwilligers**

Als het aan Molleman lag, was er nog meer pad gekomen, maar het bestuur vond het welletjes. Er was zoveel gevraagd van de vrijwilligers, voornamelijk gepensioneerden, onder de dagelijkse aanvoering van de gepensioneerde voorman Harrie Bokkers. Vijf jaar lang was hij de steun en toeverlaat van de stichting. Oud werkte hier voor jong. En nog steeds, want vijf groepen vrijwilligers onderhouden elk een eigen gebied. Bijna elke dag is er wel een ploegje aan de slag. De paden hebben de sociale cohesie in het dorp zonder meer versterkt, vindt Molleman. “Een aantal vrijgezelle vutters dreigde te

vereenzamen. Ze zijn er helemaal tussen gekomen. Ook is de band tussen boeren en burgers versterkt. De medewerking van de boeren heeft goodwill gekweekt bij de burgers, die wel eens klaagden over stank.” Het enthousiasme van de Zieuwentse bewoners uit zich ook in het donateurschap aan de stichting. Zo’n tachtig tot negentig procent van de huishoudens is donateur, zegt de verbaasde Molleman. Van hun bijdrage kan de stichting het beheer van de paden bekostigen. Het leukste van dit project vindt Molleman de ‘democratie aan de basis’. “Met het geld van de overheid heeft het dorp het helemaal zelf gedaan. Dat spreekt mij aan.”

### **Gelukstreffer**

Het enthousiasme van Zieuwent sloeg over op de twee aangrenzende dorpen Mariënelde en Harreveld. Hier worden nu ook paden hersteld en aangelegd, die bovendien aansluiten op die van Zieuwent. Zo kan een netwerk van paden ontstaan.. Vooral in Mariënelde gaat de aanleg voorspoedig. “Ze zijn net klaar met vier kilometer kerkpad. Financieel hebben ze het voordeel dat ze aanspraak kunnen maken op WCL-gelden. Zieuwent en Harreveld liggen net buiten het WCL-gebied Winterswijk”, aldus Molleman. Mariënelde had nog een gelukstreffer. Het dorp vroeg en kreeg de medewerking van de zeer ervaren voorman Bokkers, die op de grens met Mariënelde woont. De kerkpaden trekken ook toeristen aan, vooral ouderen. “We maken geen grote reclame voor deze paden, het gaat ons vooral om de verkeersveiligheid en de privacy van de aanliggende woningen en bedrijven willen we respecteren. Voor ‘t Witte Paard is het wel goed. Hun terras zit nu geregeld vol en er blijven ook gasten overnachten.” Toch zijn het vooral de dorpingen en de boeren die de paden recreatief gebruiken. Hoe meer pad er ligt, hoe meer ze gaan fietsen. Dat deden ze voorheen nauwelijks. Als Molleman nu ‘s avonds op de kerkpaden fietst en er boeren tegenkomt die aanvankelijk sterk gekant waren tegen de paden, dan groet hij hen extra vriendelijk goedenavond.